

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno DCCCCX. ad annum MLXXIII.

Parisiis, 1644

Leges Ecclesiasticae Canvti Regis, Qvae Vel Seorsvm Extant a
saecularibus, vel sparsim in eisdem reperiuntur, e Saxonico translatae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15625

LEGES ECCLESIASTICÆ CANVTI REGIS. 309

tissimæ Dei genitricis Mariæ, & omnium sanctorum intercessione, amplifcet Deus portionem eius in terra uiuentium. Scripta est huius priuilegii donatio, & promulgata in Ligneâ basilica sub præsentia regis Cnutonis, anno ab incarnatione dominica 1032.

CIRCA
ANNVM
CHRISTI
1032.

LEGES ECCLESIASTICÆ

CANVTI REGIS, QUÆ VEL SEORSVM EXTANT a sæcularibus, vel sparsim in eisdem reperiuntur, e Saxonico translata.

TABVLA LEGVM ECCLESIASTICARVM.

I. De Deo, religione, & rege, debite colendis.	XIV. De Dei iuribus, festis, & ieiuniis conseruandis.
II. De pace Dei, regis, & ecclesiarum.	XV. De die dominica.
III. De multa pro dignitate ecclesie conferenda.	XVI. De ieiuniis.
IV. De reuerentia sacerdotibus præstanda.	XVII. De temporibus iustitii.
V. De purgatione ordinatorum.	XVIII. Pia exhortatio ad confessionem & penitentiam.
VI. Exhortatio ad ecclesiasticos, ut sancte uiuant.	XIX. Ad eucharistiam & probitatem.
VII. De coniugiis prohibitis.	XX. Ad fidelitatem erga dominos.
VIII. De decimis reddendis.	XXI. Ad Deum ex intimis colendum & fidem.
IX. De nummo Romano.	XXII. Vt orationem dominicam & symbolum calleant.
X. De primitiis seminum.	XXIII. Vt exitialia fugiant.
XI. De decimis ad ecclesiam thani pertinentibus.	XXIV. Et inter hæc stuprum, &c.
XII. De pecunia pro lucernis.	XXV. Vt caueant sibi de tremendo iudicio.
XIII. De pecunia quæ dicitur symbolum animæ, & de sepultura.	XXVI. Vt episcopi & sacerdotes fide obeant officia.

PROOEMIUM.

CONSULTVM, quod Canutus Anglorum, Dacorum, & Noruegiensium rex, ex sapientum consilio, ad Dei immortalis gloriam, regie maiestatis ornamentum, & reipublicæ utilitatem, natalitiis Domini nostri Iesu Christi diebus Vintoniæ fanciuit.

LEGES ECCLESIASTICÆ.

I.

Primum omnium, vnum Deum ad omnes sæculorum

Q9 iij

Regii manu
scripti infra
editi capi-
tulum I.

ætates auguste sancteque venerentur omnes: vnam Christianæ religionis regulam religiosissime tenento: Cantum regem omni fidelitate & obseruantia prosequuntor.

II.

Regii manuscripti capitulum 2.

Templum Dei pia & æterna pace tueamur, idque crebro frequentemus omnes, cum ad animorum nostrorum salutem, tum ad reliquorum accessionem & emolumentum. Sacras ædes plane omnes Christi pax vna comprehensas habet, eam igitur magno in cultu atque honore habere Christianos omnes par est. Pax etenim diuina præ ceteris exoptanda & retinenda est, proxime vero & secundum hanc pacem seruari regiam oportet. Pacem igitur ecclesiæ Dei intra parietes suos, & Christiani regis traditam manu tranquillitatem maxime conuenit ratam iri semper atque inuiolatam. Si quis itaque alterutram violarit, prædiis multatus morte afficitor, nisi quidem rex sceleris poenam condonauerit. Sin pacem ecclesiæ Dei vnquam posthac adeo violarit quisquam, vt intra fani parietes hominem trucidet, esto id quidem inexpiabile, atque in eum omnes amore Deum prosequentes infesti feruntor, ni isthinc prius euolarit, atque ad eiusmodi aliquod asylum confugerit, vt rex eum, cumulate tum Deo tum hominibus data compensatione, vita frui patiat. Id quod si fecerit, numerata Christo & regi proprii capitis æstimatione, facito sibi ad compensationem aditum. Tum, si ad pactionem ventum fuerit, eamque rex fieri patietur, integram (quæ est nomine pacis regis violata) multam ecclesiæ pendito: templum de more purgari curato: cognatis atque cæsi domino quod æquum erit præstato, cum Deo denique in gratiam redire summa cum cura & diligentia studeto.

III.

Regii manuscripti capitulum 3.

Sin (cæde nulla perpetrata) pacem ecclesiæ minuerit quisquam, pro ratione delicti compensatio sequitor, siue is pugnarit, siue rapuerit, siue facinus aliud quodcumque admiserit. Primum tamen, pro ratione facinoris & ecclesiæ dignitate, pacis violatæ multa erit ecclesiæ præstanda. Neque vero vna eademque est omnium templorum terrena dignitas, sint quamquam omnia eiusdem diuinæ consecrationis focia. In iis etenim quæ possint expiari crimi-

nibus, pacis in æde primaria quacumque violatæ pœna regniæ pacis ruptæ multam exæquat, libras nimirum quinque, iure Anglorum: in secundaria autem & mediocri, pacis perturbatio centum & viginti solidis pensatur, multa scilicet regia: in fano vero minore, vbi sacra minus sæpe peraguntur, cui fit tamen locus sepulturæ destinatus, sexaginta solidorum pœna esto: in fano denique campestri, vbi nullum fuerit cœmeterium, pacis perturbatori tricenorum solidorum multa irrogator.

IV.

Christiana fide imbutos omnes maximopere conuenit sanctimoniam, ordines, Deoque consecrata loca religiosissime in pace tueri, atque suam cuique ordini dignitatem tribuere. Sciat enim quisque (qui scire saltem volet aut poterit) magni esse ponderis & momenti quod sacerdoti faciendum est pro salute populi, si modo rite Deo placere studuerit. Miri sunt etenim exorcismi, atque admirabiles illæ consecrationes, quibus in baptisterio & eucharistia sacrandis hostis humani generis pellitur ac profligatur. Angeli siquidem circumfusi sacra custodiunt, & diuina freti potentia sacerdoti (quoties rite Deum coluerit) subueniunt. Id quod faciunt quidem omni tempore, cum sacerdos Christum suppliciter ex animo rogarit, atque ab eo flagitarit quæ sunt populo ad vitam necessaria. Hi igitur propter Dei timorem pro sui ordinis dignitate ab aliis discernuntur.

Regii manuscripti capitulum 4.

V.

Si quis itaque sacerdotem ad certam aliquam religionis normam viuentem in crimen vocarit, atque is nullius sibi sceleris conscius fuerit, Missam (si modo id facere non ve-reatur) celebrato, & eucharistiæ perceptione vnus calumniam omnem solus contundito: sin trium fuerit accusatio, percepta (si modo ausus fuerit) eucharistia, atque adiunctis sibi aliis eiusdem ordinis duobus, omnem cogitati sceleris suspicionem diluito. Diaconum ad certam religionis formulam viuentem si quis singulari calumnia criminis reum fecerit, assumptis ordinis eiusdem duobus aliis, diaconus se crimine liberato. Criminatio sin fuerit tripla, admotis ordinis eiusdem viris senis se culpa exoluito. Plebeium sacerdotem, qui se ad nullam certam religionis re-

Regii manuscripti capitula 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Sacerdotis regularis purgatio.

Diaconiregularis.

Sacerdotis secularis.

Altari fer-
uientis.

gulam astrinxit, si quis insimularit, perinde vt diaconus ex præscripto viuens, is crimen purgato. Si eorum qui ara deseruerint aliquis amicis orbatus, adeoque qui secum vna pariter iurent non habens, criminis fuerit postulatus, panem execratione deuotum comesto, atque de eo fiat prout diuina feret voluntas, nisi quidem licitum fuerit eucharistiæ perceptione se culpa liberare. Si quis sacris ini-

Ordinatus
homicida.

tiatus capitales suscepisse inimicitias, atque adeo alicuius interficiendi auctor aut consiliarius fuisse insimuletur, ad- motis (quorum interfit vel simultatem illam sustinere, aut eadem compensare) cognatis, crimen diluito. Cognatos autem si nullos habuerit, vitæ comites ac socios admo- ueto, aut ieiunato, aut (si opus esse videbitur) panem cer- tis verbis deuotum comesto, atque de eo fiat prout diui-

Monachus.

num feret iudicium. Monachus vero susceptarum inimi- citiarum nomine iure non petat neve pendito quidquam. Reliquit enim & abiecit quidquid sibi iure cognationis competebat, cum primo se ad formulam victurum est professus. Sacrificus, si minime fuerit in dicendis testimo- niis religiosus, si peierarit, faciendive furti auctor fuerit aut consiliarius, dignitate muneris sui dispoliatus, omni tum societate, tum amicitia & honore priuator, nisi quidem Deo & hominibus (pro eo ac fuerit ei ab episcopo impera- tum) cumulatissime satisfecerit. Satisfato tamen se postea ab istiusmodi flagitiis temperaturum. Sin se purgare vo- luerit, facito id quidem siue excusatione tripla, siue aliter, prout ipsa feret facti ratio.

Sacerdos
peierans,
&c.

VI.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
12.
Exhortatio
ad clericum.

Porro autem præcipimus, vt vniuscuiusque ordinis sin- guli muneris atque officii sui religionem diligenter san- cteque teneant, serui præsertim Dei, episcopi, cœnobiar- chæ, monachi, moniales, canonici, ac Vestales, quæ ad offi- cium pertinent curanto, ad formulam & præscriptionem vitam dirigunto, Christum dies ac noctes sæpe & mul- tum inuocanto, atque eundem denique pro omni popu- lo Christiano deprecantor. Dei vero ministros omnes, præsertim sacerdotes, precamur atque edocemus, vti Deo pareant, castimoniam caram habeant, iram vt vitent diuinam, atque torrentes inferorum flammæ effugiant. Sane quidem certo sciunt non licere eis Veneris causa
femi-

feminarum societatem coire. Qui vero sibi ab his temperarit, ac castitatem coluerit, diuinam consequitur miserationem, atque ad terreni honoris cumulum pari cum thano iure fruatur.

VII.

Christiana fide imbuti omnes propter Dei timorem illicitas carnis libidines coercento, ac iussis diuinæ legis obtemperanto. Porro autem edocemus, precamur, atque per Dei immortalis nomen præcipimus, ne Christiana fide tinctus quisquam intra sextum suæ cognationis gradum nuptias contrahat, neve cognati (quicum ei fuerat intra sextum gradum necessitudo) viduam in matrimonium ducat, neque porro ei, quam antea habuerat uxorem, aliquam consanguinitate propinquam sibi in matrimonio iungat. Susceptricem ad sacrum fontem, Vestalem virginem, aut repudiatam, in matrimonium Christianus ne ducito. Denique qui Dei leges cura complexus fuerit, suamque ab aternis inferorum flammis animam prohibere studuerit, scorta ne sectator, uxorem quoad ea vixerit vnicam, eamque legitimo nuptiarum fœdere coniunctam, nec plures, habeto.

Regii manuscripti capitula 13. 14.

VIII.

Quotannis quisque Deo iura iustasque debitiones rite persoluito: arationis quidem elemosynam ad decimum quintum a paschate diem pendito: fetuum decimas ad pentecosten soluito: terræ denique fructuum decimas reddito ad festum omnium sanctorum celebre. Verum enim vero si quis decimas ad eum quem diximus modum, ex decima nimirum arationis acra, dare noluerit, præpositus regius, episcopus, fundi dominus, fanique sacerdos, conueniunto, atque eo vel inuito decimam ecclesiæ, cui quidem debetur, partem, nona ei relicta, reddunto. Quod ad residuas octo partes attinet, quatuor qui est fundi Dominus, reliquas illius diœcesis episcopus habeto. Id quod faciundum erit, siue is fuerit minister regis, siue nobilis alterius cuiuscumque.

Regii manuscripti capitulum 15.

IX.

Nummus Romæ debitus ad festum diui Petri redditor: qui tum non soluerit, episcopo denarium illum, aliosque præterea ter denos, numerato, ac regi eo nomine duce-

Regii manuscripti capitulum 16.

Concil. Tom. 25.

R r

X.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
17.

Seminum primitiæ ad festum diui Martini penduntor. Si quis dare distulerit, eas episcopo vndecies præstato, ac regi ducenos & viginti solidos persoluito.

XI.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
18.

Thanus si in solo ex scripto possessio templum habuerit, cui locus adiaceat sepulturæ destinatus, decumarum suarum trientem in id conferre ei potestas esto. Sin circa templum nullus fuerit designatus humationi locus, tum qui est fundi dominus dato sacerdoti nouem partium reliquarum quantulum ei visum fuerit. Ex singulis ingenuorum focis census ecclesiasticus templo reddatur primario.

XII.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
19.

Ter quotannis ad lucernas pecunia conferatur, festo quidem paschatis in singulas terræ hydas ceræ obulus imponitor, ad festum omnium sanctorum celebre tantumdem redditor, similiter fiat ad festum purificationis diuæ Mariæ.

XIII.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
20.

Porro autem æquum est, vt effosso tumulo ipsa protinus numeretur pecunia sepulcralis. Atque si quis extra suæ parœciæ fines mortuum humarit aliquem, ipsa nihilo secius pecunia sepulcralis ecclesiæ, ad quam iure pertineat, redditor.

XIV.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
21.

Iura atque officia diuina omnia studiosè quisque ita vt conuenit tuitor ac conseruato: dies festos ac ieiunia summa cum ceremonia celebrato: diem dominicum ab ipsa Saturni diei hora pomeridiana tertia in primam vsque diei Lunaris lucem festum agito. Ceteras denique ferias perinde vt fuerint a sacerdote indictæ solennes agito.

XV.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
22.

Die quidem dominico mercata concelebrari, populivè conuentus agi, nisi flagitante necessitate, planissime vetamus: ipso præterea die sacrosancto a venatione & opere terreno prorsus omni quisque abstineto.

XVI.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
23.

Instituta omnia, siue quatuor temporum, siue quadragesima, siue alia quæcumque, religiosissime celebrantor

ieiunia. Ad singulos diuæ Mariæ atque apostolorum omnium dies festos (excepto vnico Philippi & Iacobi, quo paschatis gratia cibo non temperatur) ieiunia sunt. Singulo quoque Veneris die (nisi quidem festus agatur) ieiunium esto. A paschate vero vsque ad pentecosten, atque ab ipso natali Iesu Christi die ad octauam vsque ab epiphania lucem, ieiunia nemo obseruato, nisi quidem iudicio ac voluntate fecerit sua, aut id ei fuerit a sacerdote imperatum.

XVII.

Porro autem festis diebus omnibus, quatuor temporum ieiuniis, quadragesima, ceterisque omnibus quibus rite fuerit indictum ieiunium diebus, omnis ordalii ac iurifurandi iurisdictio intermittitur. Ab anniuersario item aduentus Domini die festo ad octauum vsque ab epiphania diem, atque a septuagesima ad decimam quintam a paschate lucem, iustitiam edicimus. Sane quidem annu-

Regii manus-
cripti
capitulum
24.

Festa san-
ctorum Ed-
vardi &
& Dunsta-
ni.

XVIII.

Christiana fide imbutos omnes pro sui quem in Deum habent amoris magnitudine obtestamur, vt quæ sunt sibi ad salutem necessaria cupide animo & cogitatione comprehendant. Adueniet etenim tandem aliquando tempus, cum diuinæ paruisse voluntati, tum cum liberum dabatur spatium, multis partibus malimus, quam omnes omnium qui in terris degunt possedisse fortunas. Sane quidem vniuersi nobis omnibus, vt fuerint cuiusque facta, decerneretur stipendium. Tum denique vni miseris qui viui æterna inferorum supplicia promeruerunt. Quin igitur a delictis diligentius declinemus, ingenue sacerdoti peccata quique fateamur, ab omnibus in posterum maleficiis abstinemus, admissa officiose com-

Regii ma-
nuscripti
capitulum
25.
Pii regis pia
exhortatio.

pensemus, eas denique aliis imponamus leges, quibus ipsi parere non grauaremur. Hoc etenim sincerum est iudicium, Deoque gratum & acceptum, vereque beatus est quisquis ex formula iudicarit. Rerum siquidem omnium auctor præpotens Deus nos omnes creauit, atque ingenti redemit precio, propria scilicet quam pro nobis efflauit anima.

XIX.

Regii manuscripti capitulum idem.

Christiana fide imbutus quisque quæ sibi ad salutem conducunt efficit omnia, in Christianam fidem ac religionem omni cogitatione curaque incumbito: ac qui ea quæ sunt sibi ad salutem necessaria animo ac mente (vt quidem omnes velle debebunt) concipere voluerit, ter saltem quotannis ad eucharistiæ perceptionem animum præparato. Dicta factaque sua omnia (qui se gratiosum fore confidit) rite dispensato, atque ordine disponito, iurandum datamque fidem religiosissime seruato, iniustitiam pro sua quisque virili parte ditio- nis nostræ finibus omnem arceto, iustitiam denique diuinam dehinc dictis factisque studiosè persequitor, atque ita tandem aliquando diuinam omnes cumulate consequemur miserationem.

XX.

Regii manuscripti capitulum 26.

Præterea autem ipsi exequamur quod aliis imperamus: semper quidem in Dominum nostrum animo firmo simus atque fideli, honorem eius omnibus neruis ac facultatibus nostris tueamur, eiusque pareamus voluntati. Quidquid enim erga Dominum (ea ducti fidelitate quæ est cum virtute & officio coniuncta) fecerimus, magno id nobis erit emolumento; namque in hoc ipso Deus summus omnium rector & Dominus egregie nobis fidelis erit: maxime igitur interest, famulos Domini ratione vt regant & gubernent.

XXI.

Regii manuscripti capitulum 27.

Christiana fide imbutos omnes admonemus grauter, vt ex animo Deum amore & perpetuo quodam iudicio diligant, Christianam fidem religiosissime conferuent, diuinis doctoribus haud grauate pareant, Dei leges & doctrinam diligentissime perscrutentur, atque ad suam ipsorum vtilitatem sæpe ac multum exquirant.

XXII.

Hortamur insuper, vt Christianus quisque ita quidem discat, sinceram vt saltem probe calleat fidem, atque orationem dominicam, & apostolorum symbolum perdiscat. Horum etenim altero Christiana fide tincti diuinum implorant numen, altero puram honestamque de numine Dei profitentur opinionem. Ipse Christus orationem dominicam protulit primus, eamque discipulos edocuit. Diuina autem precatio illa ex septem conflatur petitionibus: quas qui non simulate, sed ex animo fatus fuerit, cum Deo ipso de iis omnibus, quæ sunt ad vitam vel præsentem vel consequentem necessaria, colloquitur. Verum enimvero qua tandem poterit ratione quisquam ex animo Deum precari immortalem, nisi quidem illi sincere ac candide fidem habuerit. Et quidem qui hæc condiscere noluerit, nec vllam morte deletus cum Christianis capiet tranquillæ quietis partem, nec viuus & superstes ad eucharistiam admitetur, nec ipso denique viri Christiani nomine dignus putabitur. Imo nec ei liceto officia & partes ad sacrum fontem vel coram episcopo pro alio suscipere, ni hæc prius perdiscat, & pulcre calleat.

Regii manus-
cripti
capitulum
idem.

XXIII.

Hortamur etiam, vt exitialia crimina, sceleraque atrocitas atque immania, singuli semper studiose declinent: & si quid forte impulsu diaboli delinquitur, id omne documento sacerdotis refarcitor.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
idem.

XXIV.

Admonemus porro, turpe vt stuprum, illicitam Venerem, atque fœderis coniugalis violationem omne tempus ætatis deuitent singuli.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
idem.

XXV.

Porro autem docemus, vt in omnium semper animis Dei timor penitus infideat, dies noctesque supplicia pro maleficiis metuant, diem iudicii timeant, tetros inferorum cruciatus horreant, extremum denique vitæ diem instare quotidie atque imminere arbitrentur.

Regii ma-
nuscripti
capitulum
idem.

XXVI.

Sunto sane episcopi Dei præcones ac diuini iuris interpretes. Eorum est rerum diuinarum commoda prædicare palam, seque aliis exempla viuendi ad imitandum expo-

Regii ma-
nuscripti
capitulum
idem.

nere, aures vero animumque ad ea attendant qui velint. Malus siquidem est custos qui creditum sibi gregem voce saltem, si ultra non detur, aduersus eum qui spoliaturus venit non defenderit. Vnus autem omnium nocentissimus est diabolus, qui operose hoc vnum molitur semper vt mortalium animis struat calamitatem. Quapropter pastores vigilare, excubare, & proclamare oportebit, vt quæ populo ab his infensis aduersariis impendent mala, eis prauifa atque præcauta sint omnia. Pastores vocamus episcopos & sacerdotes, quorum partes sunt eruditione atque doctrina gregem Domini speculari ac defendere, ne eum aliquando lupus furore & scelere inflammatus mordicus laceret atque dilaniet. Verumtamen si quis tum denique fuerit, cuius aures diuinis præceptis ac monitis non pauerint, eius rei rationem causamque Deo reddat atque exponat necessum est. Collaudetur nomen Domini in perpetuum; ei laus, gloria, & honos, in omnes sæculorum ætates. Amen.

TABVLA LEGVM ECCLESIASTICARVM.

I. <i>De iustitia efferenda.</i>	XII. <i>De ordinato capitis reo.</i>
II. <i>De misericordia exhibenda in iudicio.</i>	XIII. <i>De reo confessarium petente.</i>
III. <i>De Christiano non vendendo extra regnum.</i>	XIV. <i>De die dominica & festis obseruandis.</i>
IV. <i>De sagis sortilegis, &c. eiiciendis.</i>	XV. <i>De ieiunium violante.</i>
V. <i>De gentiliū superstitionibus abolendis.</i>	XVI. <i>Vt quadragesima & festa non temerentur.</i>
VI. <i>De homicidis peierantibus & mæchantibus.</i>	XVII. <i>De ecclesia debita vi detinente.</i>
VII. <i>Quod peccatum turpius sit in diebus & locis sacris; & maiores magis sunt plectendi.</i>	XVIII. <i>De sacrum ordinem violante.</i>
VIII. <i>De ministrum altaris occidente.</i>	XIX. <i>De adulterio.</i>
IX. <i>Vt rex sit ordinatis & alienigenis patronus.</i>	XX. <i>De incestuosis.</i>
X. <i>De ministro altaris homicida, &c.</i>	XXI. <i>De viduam violante.</i>
XI. <i>De ordinatum vinciente aut verberante.</i>	XXII. <i>De uxoris adultera pœna graui.</i>
	XXIII. <i>De vxorato fornicante, aut concubinam habente.</i>
	XXIV. <i>Vt alienigena libidinosi eiiciantur.</i>
	XXV. <i>Vt homicida in purgatione cadens episcopo tradatur.</i>

XXVI. De eo qui excommunicatum vel vitlagatum custodierit. XXVII. De misericordia exhibenda. Pii regis pia peroratio.

PRO O E M I V M.

HÆC illa humana atque politica sunt iura, quæ sapientum adhibito consilio per omnem Angliam obseruari præcipio.

LEGES ECCLESIASTICÆ.

I.

In primis iustæ leges vt efferantur, iniustæ deprimantur, volo. Iniquitatē atque iniuriam pro sua quisque virili parte omnem e regno radicitus euulsam funditus extirpato, iustitiamque extollito diuinam. Ad posterum vero inopes æque atque diuites digni qui iure fruuntur legitimo putandi sunt, atque vtrisque ex æquo & bono ius reddendū.

II.

Edocemus autem, vt si quis in re deliquerit aliqua, adeoque capitale aliquod crimen admiserit, ea tamen in multa irroganda adhibetor moderatio, vt ad diuinam clementiam temperata hominibus tolerabilis esse videatur. Et quidem animo cogitet, qui iudicia exercet, ipse quid petat cum ad hunc modum loquatur: *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus*, &c. Interdicimus autem ne Christianus quisquam ad mortem exiguæ alicuius & contemnendæ rei causâ mittatur: quin potius miti & moderata ad reipublicæ vtilitatem vtendum erit animaduersione. Neque enim pro tantulo opus manuum Domini, quodque ipse ingenti redemit precio, deperire sinant.

III.

Prohibemus autem, ne Christiana fide tinctus quispiam a regno procul amandetur, neve ad eos qui nondum Christo fidem adiunxerunt relegetur: ne eorum aliquando fiat animorum iactura, quos propria Christus vita redemit.

IV.

Præterea etiam præcipimus, ditio vt hæc nostra vndique purgetur, atque a nefariis sceleribus vsquequaque temperetur. Tum, si sagæ, ariolantes mulierculæ, tabificæ, meretrices foedæ ac flagitiosæ sicubi in regno deprehen-

dantur, a regni finibus relegantur, aut in regno, ni ab illa mente destiterint ocus, moresque in melius commutarent, male pereunt. Qui ius legesque diuinas & humanas refugiunt, nisi quidem respuerint, ac cumulate compensarint, extorres agi iubemus. Fures denique atque alii omnes populo summam per iniuriam infesti, nisi etiam ab alienis manus abstinerint, breui cladem expectant.

V.

Regii manus-
cripti
capitulum
3.

Adorationem barbaram planissime vetamus. Barbara est autem adoratio, siue quis idola, puta Gentium diuos, solem, lunam, ignem, profluentem, fontes, saxa, cuiuscumque generis arbores lignave coluerit, siue sagarum superstitiones obseruarit: siue magnam alicui cladem, ductis fortibus ardentibusve tædis attulerit; siue denique falsis & mendacibus visis mortalium mentes concitarit.

VI.

Homicidæ, peierantes, ordinum atque coniugalis fœderis violatores, ni ocus ad se redierint, ac compensarint, vna cum hisce flagitiosis sceleribus patria exterminantur.

VII.

Quamquam nec vlllo quidem tempore danda est iniustitiæ venia, diebus tamen festis, atque a locis Deo consecratis, maxime est prohibenda procul iniquitas. Sed quo quisque est opibus affluentior, ampliorique dignitatis gradu locatus, eo debet cumulatius Deo & hominibus data dissoluere, ac compensare damna. Deo autem quomodo erit compensandum, ex scriptis præcepta petamus, hominibus vti fiat satis, ipsa quidem iura tradunt humana.

VIII.

Regii manus-
cripti
capitulum
4.

Si quis eorum qui aræ deseruierint alicui mortem obtulerit, omni cum diuini tum humani iuris patrocinio excludatur: nisi quidem cum exilio cumulate id sceleris compensarint, atque cæsi etiam cognatis satisfecerint, aut saltem vna cum hominibus qui iurent idoneis omnem criminis suspicionem diluerit. Hanc vero quæ Deo & hominibus debetur compensationem intra ter denos, idque cum fortunarum suarum omnium discrimine, dies aggredditor.

IX.

IX.

Si quis sacris initiatus incolave in iis quæ ad fortunam vitamve eius spectantur decipiatur, tum ei rex, nisi is aliunde habuerit, loco patroni & cognatorum esto. Fraudator vero regi, prout ipsa feret factiratio, satisfacito, aut graues sceleris admitti pœnas rex ipse repetito: Christiana siquidem fide imbuti regis est Deo illatas grauius, pro facti ratione, vlcisci iniurias.

Regii manuscripti capitulum 5.

X.

Si eorum qui aræ deseruierint aliquis hominem occiderit, aut insigne aliquod perpetrarit flagitium, gradu & honore dispoliatus, perinde atque ei papa circumscripterit habitandi locum, exulato, ac cumulate compensato. Sin is crimen fuerit inficiatus, excusatio tripla esto. Atque ni hanc quæ Deo & hominibus debetur compensationem intra ter denos aggrediatur dies, ab omni legis commoditate destitutus habetor.

Regii manuscripti capitulum 6.

XI.

Si quis alium sacris initiatum vinculis constrinxerit, verberibus, ignominia, dedecoreve affecerit, datum, prout æquum fuerit, damnum refarcito, episcopo, pro dignitate ordinis, aræ expiandæ nomine multam præstato, regi denique, siue domino, graues dignitatis læsæ pœnas dependito, aut saltem integra perfectaque excusatione allata crimen diluito.

Regii manuscripti capitulum 7.

XII.

Si quis sacris inauguratus rei capitalis obnoxius extiterit, comprehenditor, atque vt tandem episcopo criminis admitti pœnas dependat, asseruator.

Regii manuscripti capitulum 8.

XIII.

Si quis rei capitalis damnatus sua ingenue sacerdoti peccata confiteri cupiuerit, id ei conceditor. Si quis autem denegarit, numerato regi centum viginti solidos, aut saltem adiunctis sibi viris quinque se culpa liberato.

Regii manuscripti capitulum 9.

XIV.

Nemo, quoad eius fieri poterit, cuiuscumque sceleris admitti damnatus, nisi quidem sese in fugam dederit, aut repugnarit, die dominico morti obiicitor, quin comprehensus vsque dum dies ille festus transierit tenetor. Liber si die quocumque festo operis quidquam patra-

Regii manuscripti capitula 10. 11. 12. 13.

rit, ea quæ est loco colli obstricti multa compensato: Deo autem, prout ei fuerit imperatum, facito satis. Seruus si opus fecerit, vapulato, aut pro facti ratione virgarum metum precio redimito. Herus si seruo inuito opus addixerit die quocumque festo, seruo multator suo, seruus deinceps liber esto. Herus præterea si in Dacis fuerit, violatæ legis pœnam dependito, Anglus pro facti ratione aut multa afficitor, aut crimen purgato.

XV.

Regii manus-
cripti
capitulum
14.

Liberæ conditionis Dacus, si indictum cibo sumpto dissoluerit ieiunium, violati iuris pœnas dato: Anglus pro ratione facinoris multator. Malum id quidem est ante * prandium ieiunii instituti tempore quidquam cibi sumere, peius tamen comesta carne seipsum foedare. Seruorum aliquis si id fecerit, verberibus, vt res flagitarit, afficitor.

XVI.

Regii manus-
cripti
capitulum
16.

Siue quis dimicatione, matrimonio, rapina, siue alio quocumque parato facinore flagitioso, celebrandum quadragesimæ violarit ieiunium, compensatio in duplum augetor. Idem iuris esto pro ratione facti, si horum aliquod festo celebri quocumque fuerit factitatum. Sin quis crimen purgare voluerit, purgatio tripla est afferenda.

XVII.

Regii manus-
cripti
capitulum
17.

Dacus si cuiquam iura atque debitiones diuinas petenti vi illata restiterit ac repugnarit, legis violatæ pœnam dependito: Anglus graui afficitor multa, nisi quidem adiunctis sibi viris vndenis omni se culpa exoluerit; sin cuiquam vulnus impresserit, compensato, grauem domino multam dependito, illi denique manus, ni eas ab episcopo redemerit, præciduntor. Quin si cuiquam mortem obtulerit, omni tum iuris commoditate priuator, eumque omnes iustitiæ cultores clamore insequuntor. Atqui si eum iuri repugnantem sua culpa morte occubuisse liquido confirmetur, impune esto, neque vero propterea quidquam penditor.

XVIII.

Si quis sacrum ordinem atque viuendi formulam commutarit, pro ipsa ordinis dignitate, siue capitis asti-

matione, mulcta, legis violatæ pœna, siue rebus suis omnibus compensato.

XIX.

Si quis iura violarit coniugalia, prout magis minusve peccarit, castigetur. Iniquum id quidem est, vt quis nuptiis alligatus puellam vitiet aliquam, multo tamen iniquius cum vxore aliena rem habere, sacrisve inauguratam constuprare.

Regii manuscripti capitulum 18.

XX.

Si quis stuprum incestum commiserit, siue capitis æstimatione, siue mulcta, siue rerum suarum omnium amissione, pro ipsa familiæ amplitudine, compensato. Neque vero vna eademque habenda est germanæ sororis atque remotioris cognatæ stupratæ ratio.

Regii manuscripti capitulum 19.

XXI.

Qui viduam per vim stuprarit, proprii capitis æstimatione compensato: nec mitiori conditione sit qui virgini vim intulerit.

Regii manuscripti capitulum 21.

XXII.

Vxor si marito superstite cum alio quocumque corpus miscuisse conuincatur, dedecus atque insignem omnino in posterum atate infamiam subito, maritus res eius omnes habeto, mulieri vero tum nasus tum auriculæ præciduntur. Sin pellicatus postuletur tantummodo, atque in excusatione afferenda ceciderit, tum quidem eius rei potestas episcopo deferatur, atque is litem æstimato seuerissime.

Regii manuscripti capitulum 22.

XXIII.

Si quis nuptiis alligatus cum sua ipsius ancilla concubuerit, ancilla mulctatus, Deo & hominibus facito satis. Si quis vxorem legitimo nuptiarum fœdere coniunctam simul & concubinam habuerit, ei sacerdotum nullus Christiani hominis iura concedito, nisi quidem illam prius repudiarit, cumulate, perinde atque ei fuerit ab episcopo imperatum, compensarit, atque ab eiusmodi ad posterum temperarit.

Regii manuscripti capitulum idem.

XXIV.

Alienigenæ illicitas carnis libidines si non cohibuerint, vna cum flagitiis & fortunis suis omnibus regno exterminantur.

Regii manuscripti capitulum idem.

XXV.

Si quis alium præmeditatus trucidarit palam, perempti cognatorum in potestatem dator : sin cædis insimuletur tantummodo , atque in excusatione afferenda ceciderit, episcopum penes esto eius rei iudicium.

XXVI.

Regii ma-
nuscipri
capitulum
24.

Si quis a iure & legibus diuinis fugituum aliquem custodierit iniuste, in lucem eum, vt iuri se legitimo subiciat, proferto, ei porro cuius intererit compensato, ac regi denique capitis eius æstimationem dependito. Sin quis alium iuris diuini aut humani patrocínio exclusum custodierit ac tuebitur, in extremum se & res suas omnes discrimen adduxerit.

XXVII.

Porro autem si quis fuerit qui vitiis omnibus reiectis & repudiatis denuo virtutem iustitiamque studio persequi voluerit, ei, quoad eius fieri poterit, clementia & misericordia pro timore Dei tribuitor.

XXVIII.

Nunc denique omnes obtestor, ac singulis in Dei immortalis nomine præcipio, vt vere atque ex animo ad diuinum conuertantur numen, quidque faciendum fugiendumve fuerit summa cum cura & ceremonia perscrutentur. Et quidem salutem nostram conducit maxime, Deum vti amore prosequamur, eius præcepta ac monita vt teneamus, atque vt diuinis doctoribus dicto simus audientes. Hi etenim nos illo producturi sunt in prospectum Dei, quo Dominus venturus est iudicium in omnes secundum ea quæ viui fecerint vt exerceat. Tum demum beatus ille quidem custos, qui creditum ac commissum sibi gregem in diuinum regnum caelestiaque superiorum gaudia, propter ea quæ in vita fecerit, deduxerit. Beatus item grex, illum secutus pastorem, qui eum diabolo e manibus extorserit, Deoque lucrifactum commendarit. Porro autem omnes Deo placere studeamus concordem, atque omni in posterum atate torrentes inferorum flammam deuitemus. Diuini iuris interpretes, Deique præcones, vt quidem sui muneris est, atque omnibus ad salutem conducit maxime, prædicanto sæpe rerum diuinarum commoda: sagaci autem & bona mente omnes aures animumque diligenter atten-

dant, Deique monita ad suam ipforum vtilitatem animo habeant infita semper atque infixata. Singuli denique, ad maiorem Dei immortalis Domini sui amplitudinem & gloriam, tum dictis tum factis pie grateque, quoquo modo poterint, bene faciunt. Ita enim tandem aliquando cumulate diuinam omnes consequemur miserationem. Collaudetur nomen Domini in perpetuum: ei laus, honos, & gloria, in omnes sæculorum ætates. Deus rerum omnium præpotens nostri, prout eius fecerit voluntas, omnium misereatur. Amen.

LEGVM ECCLESIASTICARVM

CANVTI REGIS PRISCA VERSIO,

vt habetur e manuscripto regio.

TABVLA LEGVM ECCLESIASTICARVM.

I. De dilectione Dei & proximi.	XV. De decimis.
II. De pace ecclesiarum.	XVI. De romeseob.
III. De infractione pacis ecclesiarum.	XVII. De circiseat.
IV. De dignitate sacerdotum.	XVIII. De tainis qui ecclesias habent, vbi atrium est, vel non.
V. De accusatione sacerdotum.	XIX. De luminaribus ecclesiarum.
VI. De diaconibus & ceteris gradibus.	XX. De sepultura.
VII. De vulgaribus sacerdotibus.	XXI. De corporibus translatis de parochia sua.
VIII. De altari feruentibus.	XXII. De feriatione diei dominica, & solennitatibus sanctorum.
IX. De accusatis sacerdotibus homicidio.	XXIII. De iuniis.
X. De monachis.	XXIV. De temporibus leges faciendi, & non faciendi.
XI. De periuriis sacerdotum.	XXV. De confessione & pœnitentia.
XII. Exhortatio singulorum, & maxime prælatorum.	XXVI. De fidelitate dominis exhibenda.
XIII. De timore pœnarum.	XXVII. De doctrina Christiana.
XIV. De ducendis vxoribus.	

P R O O E M I V M.

HÆC sunt instituta Cnudi regis Anglorum, Danorum, Norvvegarum, venerando sapientum consilio eius ad laudem & gloriam Dei, & suam regalitatem, & commune commodum habita, in sancto natali Domini apud Vvintoniam, † diligenter ac fideliter in Latinum translata, † Sequentia non habentur in Saxonico.

Sf iij

compendiosa breuitate cum simplicitate lucida velut suis asteriscis illustrata. Vnde quarundam rerum & verborum affinitatem, paucorum adiectione, vel omissione, curauerim facile sobrius lector agnoscat. Sequuntur & aliorum iura regum plurimorum, de quibus teneri liceat quidquid ista contemplatione non discrepat.

LEGES ECCLESIASTICÆ.

I.

In primis est, vt Deum & Dominum nostrum tota mente diligamus, & vnã Christianitatis sanctæ fidem catholicam orthodoxe teneamus, & sanctam Dei ecclesiam pacificare, custodire, frequentare, ad nostram semper vtilitatem gaudeamus.

II.

Omnis ecclesia sub propria Dei omnipotentis protectione consistet, & Christianis omnibus magnam super his reuerentiam exhibere conuenit: quia Dei pax super omnem pacis actionem specialius exoptanda, propensius est obseruanda, & postea regis. Et valde rectum est, vt ecclesiæ pax intra parietes suos, & pax Christiani regis, quam manu sua dederit, semper inconuulsa permaneat. Quicumque alterutram perfregerit, de vita & omnibus in misericordia regis sit.

III.

Si quis amodo pacem ecclesiæ Dei violabit, vt intra parietes eius homicidium faciat, hoc inemendabile sit, & prosequatur eum omnis qui Deum diligit: nisi contingat vt per aliquod pacis confugium rex ei vitam concedat, plenis emendationibus erga Deum & homines. Et hoc tunc in primis sit; vt precium natalis sui Christo persoluat & regi, & per hoc se inlegiet ad emendandum. Si tunc ad emendationem veniat, & rex ita patiatur, emendet ecclesiæ pacem in ipsam ecclesiam plena regis mundicie: & reconciliationem ecclesiæ quarat, sicut ad eam pertinebit: & magbotam & manbotam plene reddat, & saltem apud Deum sedulo componat. Si vero aliter sine interfectione pax ecclesiæ fracta sit, emendetur secundum quod acciderit; sit per pugnam, sit per robariam, sit per id quod sit, emendetur primitus infractio pacis in ipsam ecclesiam

iuxta quod culpa fuerit, & ipsius ecclesie dignitas: quia non omnes ecclesie parem emendationis dignitatem habent, licet eandem sanctificationis benedictionem consequantur. Capitalis ecclesie pacis fractio in rebus emendabilibus est sicut infractio regie pacis, id est * quinque libris in Anglorum lege. Mediocris ecclesie, centum viginti solidos, id est vuita regis: & adhuc minoris, vbi parua parochia sit, & atrium tamen sit, sexaginta solidos: & campestris ecclesie, vbi non sit atrium, triginta solidos.

Christianis omnibus sincere conuenit sanctuaria & ordines & Deo dicata loca summa discretione, tota deuotione pacificare, custodire, venerari, iuxta modum singulorum; & qui scit intelligat.

IV.

Magnum est & mire precipuum, quod ad velle Dei pro salute populi faciendum creditur sacerdoti, & magna coniuratio multaque benedictio est qua propellit diabolum, & in fugam redigit, quoties, diuina cooperante potentia, beatorum spirituum prosequente custodia, per manus temporalium sacerdotum sacri baptismatis vel eucharistie sacrosancta mysteria celebrantur.

V.

Si contingat sacerdotem regulariter viuentem aliqua criminum compellatione pulsari, se purget solus solum; si compellatio simplex sit; in triplici calumnia, cum duobus sui ordinis.

VI.

Diaconus regularis in simplici compellatione cum duobus, in triplici cum sex diaconibus se adlegiet.

VII.

Plebeius sacerdos, qui regularem vitam non habet, purget se sicut regularis diaconus.

VIII.

Si quis altari ministrantium accusetur, & amicis destitutus sacramentales non habeat, vadat ad iudicium, quod Anglice dicitur Corfined, & fiat sicut Deus velit, nisi super sanctum corpus Domini permittatur vt se purget.

IX.

Si quis ordinatus homicidii particeps consilio vel auxilio fuisse compelletur, purget se cum parentibus suis, quo-

rum interest occisionis factionem tolerare vel emendare. Si parentes non habeat, cum sociis se purget, vel ieiunium ineat si opus sit, & * applicent ad cor sed, & fiat inde voluntas Dei. * applicent

X.

Monachus ecclesiasticus non debet aliquam de homine occiso per solutionem exigere vel emendare, quia cognationis suæ legem exiit, cum se regularis conuersationis disciplinæ mancipauit.

XI.

Si sacerdos aliquando falsus testis vel in aliquo confesserit, deponatur, & omnium bonorum societate, dilectione careat & honore, si non erga Deum & homines dignis pœnitentiæ fructibus secundum sui episcopi iussionem præparetur ad veniam, & emendationis & legalitatis plegios deinceps inueniat. Si se purgare velit, secundum facti mensuram sit, vel per triplicem negationem, vel per singularem.

XII.

Et volumus, vt quicumque sunt in ordine clericatus constituti, puris mentibus inclinentur singulariter ad eam rectitudinem quæ ipsis pertinet: & saltem ministri Domini pontifices, abbates, monachi, monachæ, canonici, nunnæ, regulariter uiuant. Diebus & noctibus sæpius & assidue clament ad Deum pro Christiani necesse populi, & ei digne seruiant, & castitatem diligant. Quia, vt perfecte sciunt, non est rectum vt causa cohabitandi cum mulieribus habitent: & qui super his abstinebit, & castitatem seruabit, ad perfectum sempiternam Dei misericordiam habeat, & ad honorem sæculi taini lege dignus sit.

XIII.

Et omnis Christianus pro timore sui Creatoris iniustum concubitus vitet, & legem Dei teneat.

XIV.

Vnde commonemus, petimus, & in nomine Dei precipimus, vt nemo in parentela sua intra sextam generationem vxoretur, nec in dimissa cognati sui qui intra sextum gniculum pertineat ei, nec in cognatione vxoris suæ, nec commatrem vel filiolam suam, nec sanctimoniam, nec repudiatam aliquis ducat vxorem; nec cum meretricibus

cibus circumeundo fornicetur, sed vnam legitimam habeat quamdiu vixerit, qui Dei legem iuste seruare desiderat, & a gehennæ ignibus animam suam liberare. Et reddantur Deo debitæ rectitudines annis singulis, hoc est elemosyna caruarum quindecim diebus post pascha.

XV.

Decimæ de nouellis gregibus in pentecosten, terrenorum fructuum in festo omnium sanctorum. Si quis habeat, & decimam dare nolit, sicut omnium nostrorum commune est institutum, hoc est decima acra, sicut aratrum peragrabit, eat præpositus regis & episcopi & ipsius terræ domini cum sacerdote, & ingratis auferant, & ecclesiæ cui pertinebit reddant. Nonam vero partem relinquunt ei qui decimam dare nolit. Octo partes reliquas in duo diuidant, & sit vna medietas episcopi, alia terræ domini, siue regis homo sit, siue taini.

XVI.

Et Romfeoh, id est Romæ census, quem beato Petro singulis annis reddendum ad laudem & gloriam Dei regis nostri larga benignitas semper instituit, in festo sancti Petri reddatur. Qui supra tenuerit, reddat episcopo denarium illum, ac triginta denarios addat, & regi det centum * viginti solidos.

XVII.

Ciricsceat, id est ecclesiæ census, in festo sancti Martini. Qui sine licentia super tenebit, eum reddat episcopo, & quadraginta persoluat, & regi centum viginti solidos.

XVIII.

Si quis tainus in hereditate sua terram habeat, in qua cœmeterium sit, det ibi tertiam partem decimæ suæ. Si quis habeat ecclesiam, vbi positionis locus non sit, det ex suis nouem partibus presbytero suo quod velit, & eat omnis ciricsceat ad matrem ecclesiam per omnes liberas domus.

XIX.

Fiat ter in anno symbolum luminis: primum in vigilia paschæ, oblata ceræ de omni hyda, in festo omnium sanctorum, tantundem in festo sanctæ Mariæ candelarum.

XX.

Pecunia sepulturæ iustum est vt aperta terra reddatur.

XXI.

Si corpus aliquod a sua parochia deferatur in aliam, solvatur tamen pecunia sepulturæ eius in eam cui iure pertinebit ecclesiam, & omnes rectitudines & sanctæ Dei ceremoniæ, sicut omnibus opus est, totis desideriis observentur. * In festiuitatibus, in ieiuniis.

XXII.

In feriatione diei dominicæ, ab hora nona sabbati ad v. que diluculum secundæ feriæ, & in sanctorum omnium solennitatibus, sicut a sacerdote fuerint nuntiata, ipsa vero die dominica publica mercimonia, vel placitorum conuenticula, venationes, & huiusmodi sæcularium actiones exerceri modis omnibus prohibemus, nisi pro magna necessitate sit.

XXIII.

Omne indictum ieiunium deuote conseruetur, siue quatuor temporum, siue quadragesimale, vel deinceps aliud quodcumque sit: & ad omnes beatæ Mariæ festiuitates, & sanctorum apostolorum omnium, ieiunia votiuæ præueniant, præter Philippi & Iacobi pro solennitate paschali. Non sunt secundum legem indicta ieiunia a pascha vsque ad pentecosten, nec a natali Domini vsque ad octauas epiphaniæ, nisi qui per pœnitentiam vel sponte ieiunet.

XXIV.

Et non festis diebus iuramenta, & ferri, vel aquæ, vel huiusmodi legis examina fieri prohibemus, & quatuor temporum, & diebus quadragesimæ, & aliis legitimis ieiuniis, & ab aduentu Domini vsque in octauum diem post duodecimum diem a natali, & a septuagesima vsque ad quindecim dies post pascha: & sancti regis Edvardi gloriosum passionis diem per totam Angliam volumus celebrari x. Kalendas Aprilis, & sancti Dunstani xiv. Kalendas Iunii, & sit in his sanctis obseruationibus, sicut vere iustum est, Christianis omnibus pax & concordia, & omnis ira tollatur, & si quis alteri debitor est de plegiatione, vel aliqua contingentium sæcularium emendatione, reddat ei sedulo prius aut postea: & in Dei dilectione petimus, vt quicumque Christianus suam ipsius benefaciendi necessitatem intelligat, quia singulos nos tempus expectat quo nobis esset carius, quam quidquid in orbe terrarum mun-

* Hæc
te peri-
ment ad
sequen-
capit.

duſ obtinuit, Dei noſtri voluntatem feciſſe, dum licuit. Tunc fane recipiemus vniforme ſtipendium ſecundum opera noſtra. Væ qui promeruerit ſempiterna ſupplicia.

XXV.

Renuntiemus ſedulo peccatis noſtris, & confeſſionibus & abſtinentiis expiemus, & quod nobis fieri volumus aliis faciamus. Hoc iudicium noſtrum eſt, & fane beatus & Deo gratus eſt qui iudicium hoc ſincere tenuerit ad gloriam omnipotentis Dei, cuius ſumus miſeratione conditi, precio magno redempti.

Quicumque Chriſtianus, ſicut vere neceſſarium eſt, dignam Chriſtianitati ſuæ curam impendat, & ad perceptionem communionis dominicæ ter ſaltem in anno ſe præparet, vt non hoc ad iudicium, ſed ad remedium ſalutare, manducet: & quiſquis amicus Dei eſt, verbis & operibus rectitudinem flagitet, fidem & ſacramenta caute cuſtodiat.

Omnis iniuſtitia de finibus noſtris quantum poſſumus expellatur, & Dei iuſtitiam dictis & factis deinceps amplectamur: tunc eius miſericordiam propitiatus impetrabimus. Item faciamus ſicut adhuc perſuaderi volumus.

XXVI.

Simus dominis noſtris per omnia fideles & credibiles, & eorum gloriam totis viribus exaltemus, & velle faciamus: quia quidquid pro recta dominorum fidelitate facimus, & magnam nobis vtilitatē facimus, & ſcienter Deus illi fidelis eſt, qui domino ſuo fidelis eſt: & vnicuique domino magnum opus eſt, vt hominem ſuum recte deducat.

XXVII.

Omnes Chriſtianos ſedulo commonemus, vt puro corde ſemper Deum diligant, & catholicæ Chriſtianitatis fidei digne ſeruiant: ſanctis eccleſiæ doctoribus deuote pareant, Dei leges & doctrinam fideliter inueſtigent, ſemper & aſſidue ſibimet ad vtilitatem. Et omnis Chriſtianus addiſcat vt ſaltem ſanæ fidei rectam intelligentiam habeat: & ſciat Pater noſter, & Credo in Deum, quia per illud Deum exoramus, per aliud rectam fidem declaramus. Chriſtus ipſe primus hanc orationem protulit, & diſcipulos ſuos docuit; in qua ſeptem petitiones ſunt, & quiſquis eam intimo corde cantabit, cum ipſo agit de quacumque neceſ-

fitate vitæ præsentis & futuræ. Sed quomodo potest aliquis deuotas ad Deum preces effundere qui non habet intime rectam fidem in eo? Non habet sane post transitum eius portionẽ aliquam cum Christianis in requie sanctorum, nec sancta communione dignus, nec vere Christianus habendus est qui non vult eam discere: nec ad eum iuste pertinet aliquem in sancto baptismo suscipere, nec a manibus episcopi in confirmatione, & datione Spiritus sancti, antequam bene sciat eam. Et docemus vt a summis criminibus totis viribus caueamus in omni tempore, & qui impulsu diaboli in peccatum inciderit, propensius emendet consilio pœnitentiæ suæ. Et ab immundis gaudiis & iniusto concubitu vel adulterio caueatur. Et omnes Dei timorem & amorem in mente habeant: diebus ac noctibus a peccatis fugiant: diem iudicii metuant, & inferni cruciatus, & semper vltimum vitæ suæ terminum cogitent aduenisse. Christi sunt præcones & doctores legis Dei, qui prædicationibus & exemplis Dei debent mysteria declarare. Curet qui velit: quia superuacue pastor est qui commisso sibi gregi non vult saltem clamore succurrere, si quid ei noceat. Non est aliquis tam nocens aduersarius sicut accusator humani generis inimicus, qui totis semper visceribus inhiat, totis æstuat desideriis, quomodo plures animas pertrahat in supplicium. Sit itaque pastorum solertia peruigil, & attente proclamans qui contra spirituales nequitas debet populo prouidere. Qui sane sunt episcopi? Sacerdotes qui gregem Domini doctrina debent sapienter custodire, & defendere ne diabolica vesania vulneret vel occidat. Ei qui Dei præceptis obedire neglexerit, hoc cum ipso Deo commune habeat.

LEGES ECCLESIASTICÆ

CANVTI REGIS E SÆCVLARIBVS

SVIS COLLECTÆ.

TABVLA LEGVM ECCLESIASTICARVM.

I. <i>De misericordia in iudicio habenda.</i>	III. <i>De sortilegis & veneficis.</i>
II. <i>Ne Christiani vendantur.</i>	IV. <i>Si quis ministrum altaris occidat.</i>

- V. *Qui ordinatum vel alienigenam malignabit.*
 VI. *Si quis ordinatus hominem occidat.*
 VII. *Si quis clericus ligetur vel verberetur.*
 VIII. *Si clericus se forisfaciat.*
 IX. *Si quis* confiteri velit, & negaturet.*
 X. *Ne quis occidatur in die dominica.*
 XI. *Si liber festis diebus operetur.*
 XII. *Si seruus operetur.*
 XIII. *Si Dominus suus cogat eum.*
 XIV. *Si liber legitimum ieiunium infringat.*
 XV. *Si seruus hoc agat.*
 XVI. *Si quadragesimale ieiunium infringatur.*
 XVII. *Si quis Dei recta per vim superteneat.*
 XVIII. *De coniugiis infractis.*
 XIX. *De stupris.*
 XX. *De virgine oppressa.*
 XXI. *De vidua similiter oppressa.*
 XXII. *De adultera.*
 XXIII. *Qui plegium regis vel archiepiscopi vel aldermanni infringerit.*
 XXIV. *Si quis excommunicatum vel utlagatum habet.*

Edictum regis in opprimendis vitiis & augendis virtutibus.

P R O O E M I V M.

HÆC est institutio legum sæcularium, quam communi sapientum meorum consilio per totam Angliam teneri præcipio. In primis volo vt iustæ leges erigantur, & iniustæ subuertantur, & omnis iniustitia quanta possumus obseruantia de finibus nostris farculetur & explantetur, & Dei iustitia modis omnibus exalteretur: & amodo reputetur omnis homo publica dignus reëctitudine, pauper, & quicumque diues sit, & eis iusta iudicia iudicentur.

LEGES ECCLESIASTICÆ.

I.

Si quis peccauerit, & se ipsum profunde forisfaciat, temperetur in eo iustitia, sicut erga Deum sit clementius, & in sæculo tolerabilius: & multa sedulitate cogitet qui ius habet in iudicio, quid sibi postulet a Domino dicens: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus: Et non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Math. 6. Psal. 142.

Prohibemus ne Christianus aliquis penitus pro parua re saltem ad mortem seducatur: sed exquiratur pro necessitate populi iustitia pacificans, ne pro leui re dispereat opus manuum Dei, & suum ipsius præcium quod profunde redemit.

II.

Præcipimus ne Christiani passim in exilium vendantur, vel in gentilitatem, ne forte pereant animæ quas propria voluntate mercatus est Dominus noster Iesus Christus: & totis viribus semper mundare patriam studeamus in finibus eius, & ab immundis operibus circumquaque cessemus.

III.

Et si sagæ vel incantatrices, veneficæ vel meretrices, alicubi compareant, expellantur a finibus nostris, vel in eis pereant, nisi cessauerint, & profundius emendent. Præcipimus ut ^{* id est} vwithersacan & vtlagæ Dei & hominum patria ^{iure diu-} exeant, si non resipuerint, & digne pœniteant. Fures, & ^{no & la-} eiusmodi damna populi propediem pereant, si non con- ^{culci-} quiescant. Omnem quoque gentilitatem modis omnibus ^{proci-} interdiciamus. Gentilitas est, si quis idola colat, id est gen- ^{pi-} tilium deos, solem, aut lunam, ignem, vel fructus, aquas fontium, vel lapides, vel alicuius generis ligna, vel ^{* id est} vvic- ^{veni-} cencreft diligat, vel mortificia quoquo modo suscipiat, ^{ciam.} aut in forte, aut in ^{* id est} firhte, vel in similibus phantasiis, vel ^{accidit} præstigiaturis aliquid agat. ^{relin.}

IV.

Si quis ministrum altaris occidat, vtlaga sit erga Deum & homines, nisi dignis satisfactionibus veros pœnitentia fructus ostendat, & erga parentes eius emendet, vel ^{* id est} vve- ^{capit} relada se adlegiet, & infra triginta noctes hoc incipiat apud ^{in nob} Deum & homines super omne quod habet. ^{piam.}

V.

Si quis ordinatus vel alienigena seducatur in aliquo de pecunia vel vita, sit ei rex pro cognatione & aduocato, si penitus alium non habeat, & emendetur regi sicut iustum est, vel illud factum nimis profunde vindicet. Christiano regi iure pertinet, ut Deo factas vindicet iniurias secundum quod acciderit.

VI.

Si quis minister altaris hominem occidat, vel malis actibus supra modum differatur, ordine simul & dignitate priuetur, & peregrinetur sicut ei papa suus iniunget, & opus emendet sedulo. Si se purgare velit, tripliciter hoc faciat: & si non infra triginta noctes hoc incipiat erga Deum & homines, extra legem habeatur.

VII.

Si quis ordinatum aliquem verberibus, aut vinculis, vel aliquatenus affliget, emendet ei sicut rectum sit, & episcopo emendationem altaris secundum dignitatem ordinis, regi vel domino plenam infractionem pacis aut plena lada neget.

VIII.

Si ordinatus se forisfaciat in morte plectendis actibus, capiatur, & seruetur episcopi iudicio discutiendus secundum quod factum sit.

IX.

Si quis morti damnatus confessionem habere desideret, nunquam defendatur ei. Et si quis ei perneget, emendet regi centum viginti solidos, vel se allegiet, & sumat quinque, & idem sit sextus.

X.

Et, si vitari possit, nunquam occidatur aliquis die dominica morte forisfactus, nisi fugiat vel repugnet: sed capiatur, & seruetur donec festum transierit.

XI.

Si liber festis diebus operetur, emendet hoc secundum suum *healsfang, * & saltem erga Deum emendet sedulo, sicut edocebitur.

XII.

Si seruus operetur, * corium suum perdat, vel triginta denariis redimat secundum quod factum erit.

XIII.

Si dominus cogat seruum suum festis diebus operari, ipsum seruum perdat, & deinceps sit liber, & soluat dominus lahslit cum Dacis, * vvitam cum Anglis secundum facti meritum, aut neget.

XIV.

Si liber legitimum ieiunium infringat, reddat lahslit cum Dacis, vvitam cum Anglis, secundum quod acciderit. Malum est vt tempore ieiuniorum ante horam comedat, & adhuc deterius vt carnis cibo quis seipsum inquinet.

XV.

Si seruus hoc efficiat, corium suum amittat, sicut factum est.

XVI.

Si quis aperte quadragesimale ieiunium frangat, per

* id est,
pena ob-
stricti
colli.

* id est,
vapulet,

* id est,
violata
legis per-
nam.

* id est,
multam

pugnam, vel concubitum, vel per aliquod summorum criminum, sit hoc duplo corrigendum, sicut in summis festiuitatibus secundum quod factum erit. Si negetur, triplici lada fiat.

XVII.

Si quis Dei rectitudines prohibeat, soluat lahslit cum Dacis, plenam vvitam cum Anglis; vel se adlegiet. Assumat quindecim, & idem sit decimus sextus. Si aliquem vulneret, hoc emendet, & reddet plenam vvitam domino, & ab episcopo manum suam redimat, vel amittat eam. Si aliquem occidat, sit vtlaga, & capiat eum cum clamore omnis qui rectum velit. Si efficiat vt occidatur, per hoc quod contra rectum resistat; si hoc inueniatur, inultus iaceat.

XVIII.

Si quis adulterium faciet, emendet secundum quod factum sit. Malum adulterium est, si sponsus cum vacua fornicetur, & multo peius cum sponsa alterius, vel cum ordinata.

XIX.

Si quis cum * pertinente sua iaceat, emendet hoc secundum cognationis modum, sic vvera, sic vvita, sic omni pecunia. Non est æquale si quis cum sorore sua concubat, & fuerit de longe pertinens.

XX.

Si quis violenter virginem opprimat, vvera componat.

XXI.

Si quis viduam per vim capiat, vvera emendet.

XXII.

Si mulier, viuente marito suo, faciat adulterium, & manifestetur, sit ad decus sæculi sibi ipsi, & habeat legalis maritus eius omne quod ipsa habebat, & ipsa perdat nasum & aures. Et si compellatio sit, & in emundando miseueniat, sit in episcopi potestate.

Si quis vxoratus fornicetur cum ancilla sua, perdat eam, & pro seipso pœniteat erga Deum & homines. Et qui sponsam & concubinam simul habebit, non faciat ei presbyter aliquid rectitudinum quæ Christiano fieri debent, priusquam pœniteat, & ita emendet sicut episcopus iniunger, & semper deinceps super his abstineat.

Alieni-

Alienigenæ, si concubitus suos dirigere nolint, extra patriam cum peccatis & pecunia recedant.

XXIII.

Si quis plegium regis frangat, emendet quinque libras: si quis archiepiscopi vel comitis, tres libras emendet.

XXIV.

Si quis excommunicatum vel vtlagatum habeat, & manuteneat, desperatio sibi est, & omni veniæ suæ. Et si quis ab iniustitia velit reuerti ad rectum, remittatur ei pro timore Dei, sicut melius poterit, & faciamus sicut nobis expedit. Succurramus semper ei primitus qui magis indiget: tunc metemus inde mercedem nostram vbi nobis carius erit. Quia semper debet impotenti pro Dei timore & amore clementius iudicari quam forti. Sane possumus scire, non potest debilis cum strenuo pariter. Vnde meditari debemus, & distincte discernere senium & iuuentutem, felicem & infelicem, sanitatem & infirmitatem, & vtrobi- que debet hoc diligenter aduerti tam in diuinis legibus, quam in sæcularibus iudiciis. Item in multis quando aliquis coactus peccat, magis veniale est, si necessitate fecit quod fecit. Et si quisquam agit aliquid impossibiliter, non est omnino simile, si voluntarie faciat.

ANNO CHRISTI 1029. ^a CONCILIVM LEMOVICENSE I.

QVO DECLARATVM EST MARTIALEM Lemouicensis sedis auctorem episcopum apostolicum esse nominandum: eiusdem corporis eleuatio facta fuit anno Domini MXXIX. tempore Ioannis papæ XVIII.

NOTA.

^a *Concilium.*] Hanc Synodum celebratam esse anno Christi 1029. ^{Tempus Concilii.} acta Lemouicensis Concilii indicant his verbis: *In primo anno dedicationis huius Lemouicensis basilicæ Redemptoris nostri, &c.* Dedicatio autem eiusdem ecclesiæ (vt habetur in scripto chronico Goufredi monachi sancti Martialis) habita fuit anno 1028. Quæ in hoc Concilio gesta fuerunt continentur actione I. Concilii Lemouicensis II. sub Benedicte IX. infra.